

Eliyaah - Lambarka Sagaalaad

Nabigu Wuu Been Sheegay

Jeff Pippenger

2023-10-11

Maqaalkii u dambeeyey waxaannu ku soo gabagabaynay tuduc ka hadlaya “ruux been ah.” Kan soo socda waa mid ka mid ah baaragaraafyada tuducaas.

“Wadaaddo aan quduus laga dhigin waxay isu abaabulayaan inay Ilaah ka gees noqdaan. Waxay hal neef ku ammaanaan Masiixa iyo ilaaha dunidan. Iyagoo sheeganaya inay Masiixa aqbaleen, ayay haddana Barabbaas isku duubayaan, oo falalkooda ku leeyihiin, ‘Ninkan ma aha, laakiin Barabbaas.’ Kuwa akhriya sadaradan oo dhammu ha digtoonaadeen. Shayddaanu wuxuu ku faanay waxa uu samayn karo. Wuxuu u malaynayaa inuu burburin karo midnimada Masiixu ku tukaday inay kiniisaddiisa ka jirto. Wuxuu leeyahay, ‘Waan bixi doonaa, oo waxaan ahaan doonaa ruux been ah si aan u khiyaaneeyo kuwa aan karo, oo aan u dhaliilo, una xukumo, una been abuurto.’ Haddii wiilka khiyaanada iyo maragga beenta ah ay soo dhoweyso kiniisad heshay iftiin weyn iyo caddayn weyn, kiniisaddaasu way tuuri doontaa farriinta Rabbigu soo diray, waxayna aqbali doontaa sheegashooyinka ugu aan macquulsanayn iyo mala-awaallada beenta ah iyo aragtiyaha beenta ah. Shayddaanu wuu ku qoslaa nacasnimadooda, waayo isagu wuxuu og yahay waxa runta ahi tahay.” Testimonies to Ministers, 409.

Ha “wiilka khiyaanada iyo markhaatifurka beenta ah lagu soo dhaweeyo kaniisad heshay iftiin weyn, caddayn weyn, oo kaniisaddaasu ay tuurto farriintii Rabbigu soo diray, oo ay aqbasho sheegashooyinka ugu aan macquulsanayn, iyo mala-awaallada beenta ah, iyo aragtiyaha beenta ah.” Sannadkii 1863, Adventism-kii Millerite-ku wuxuu ‘ku noqday’ hab-raacii aan macquulsanayn ee beenta ahaa ee ay adeegsadeen Protestantism-kii riddoobay, wuxuuna diiday aqoonsigii William Miller ee toddobada wakhti ee Laawiyiintii labaan iyo lix. Mawduuca ‘ku noqoshada’ waxaa matalayay fallaagadii ku xusan Tirintii afar iyo toban, markii ay go’aansadeen inay doortaan taliye oo ay Masar ku noqdaan.

Oo markaasay isku yidhaahdeen, Aynu samaysanno taliye, oo aynu Masar ku noqonnee. Tirintii 14:4.

Mawduuca ah “u soo noqoshada” Protestantism-ka riddaysan ka-noqosadka ayaa sidoo kale Yeremyaah lagu metelay, markii cutubka shan iyo tobnaad lagu yidhi in Protestant-kii dhacay ay isaga u soo noqon karaan, laakiin isaga looma oggolayn inuu iyaga “u soo noqdo.”

Ma aanan dhex fadhiisan shirkii kuwa wax quudhsada, kumana aanan farxin; keliday baan u fadhiistay gacantaada aawadeed, waayo cadho baad iga buuxisay. Bal maxaa xanuunkaygu u yahay mid joogto ah, oo nabarkayguna aan bogsan karin, kaas oo diida in la bogsiiyo? Ma waxaad ii noqonaysaa gebi ahaanba sida mid beenaale ah, iyo sida biyo baaba’a? Sidaas daraaddeed Rabbigu wuxuu leeyahay, Haddaad soo noqoto, markaas waan ku soo celin doonaa, oo hortaydaad istaagi doontaa; oo haddaad kan qaaliga ah ka soocdo kan liita, waxaad

ahaan doontaa sida afkayga; iyagu ha kuugu soo noqdeen, laakiinse adigu ha ugu noqon iyaga. Oo dadkan waxaan kaaga dhigi doonaa derbi naxaas ah oo deyr leh; wayna kula diriri doonaan, laakiinse kuguma adkaan doonaan; waayo anigu waan kula jiraa inaan ku badbaadiyo oo aan ku samatabbixiyo, ayaa Rabbigu leeyahay. Yeremyaah 15:17–20.

Waxaa laga yaabaa in sawirka nebiyadeed ee ugu cad ee mabda'a ah inaan dib loogu noqon Protestantism-ka riddaysan lagu helo qisada nebigii caasiyey, kaas oo Yerobaam, oo ahaa boqorkii ugu horreeyey ee boqortooyadii woqooyi ee tobanka qabiil, u geeyey farriin canaan ah.

Markaasaa boqorkii wuxuu ninkii Ilaah ku yidhi, Gurigayga ila kaalay oo isdejiso, anna abaal baan ku siin doonaa. Ninkii Ilaahna wuxuu boqorkii ku yidhi, Haddaad i siin lahayd gurigaaga badhkiis, kula geli maayo; oo meeshan kibis kuma cuni doono, biyo na kuma cabbi doono. Waayo, saas ayaa laygu amray erayga Rabbiga, isagoo leh, Kibis ha cunin, biyo na ha cabin, oo jidkii aad ku timidna dib ha ugu noqon. Sidaas daraaddeed jid kale ayuu maray, oo dib uguma noqon jidkii uu Beytel ku yimid. 1 Boqorradii 13:7–10.

Nabigii caasiga ahaa waxaa Ilaah uga yimid amar ah inuusan ku noqon jidkii uu ku yimid. Adventism-kii Millerite-ka wuxuu ka soo baxay Protestantism-ka oo Sardis lagu matalay, mana ay ahayn inay dib ugu noqdaan. In kastoo nabigii caasiga ahaa si buuxda u ogaa inaanu ku noqon jidkii uu ku yimid, haddana nebi been ah oo ka tirsanaa boqortooyadii Yerobocaam ayaa u sheegay in Ilaah yidhi nabigii caasiga ahaa ha ugu soo noqdo guriga nebiga beenta ah oo ha la cunteeyo. In kasta oo jihatntii Ilaah sidaas ka soo horjeeday, haddana wuu sameeyey isla wixii. Markii uu bilaabay inuu cuno cuntadii nebiga beenta ah, Baybalku si cad ayuu u sheegayaa in nebiga Samaariya been sheegay.

Haddaba waxaa Beytel degganaa nebi duq ah; wiilashiisiina way u yimaadeen oo waxay uga warrameen kulli shuqulladii ninkii Ilaah maalintaas ku sameeyey Beytel; iyo hadalladii uu boqorka kula hadlayna, iyana aabbahood bay u sheegeen. Markaasaa aabbahood ku yidhi, Jidkee buu maray? Waayo, wiilashiisu way arkeen jidkii ninkii Ilaah ee Yahuudah ka yimid maray. Oo isna wuxuu wiilashiisii ku yidhi, Dameerka ii kooreeya. Sidaas daraaddeed dameerkii bay u kooreeyeen, wuuna fuulay; oo ninkii Ilaah buu daba galay, markaasuu ka helay isagoo geed alloon hoostiis fadhiya; oo wuxuu ku yidhi, Ma adigaa ninkii Ilaah ee Yahuudah ka yimid? Markaasuu ku yidhi, Anigaa ah. Kolkaasuu ku yidhi, Gurigayga ila kaalay, oo kibis cun. Isaguse wuxuu yidhi, Kugula noqon kari maayo, kugulana geli kari maayo; oo meeshan kula cuni maayo kibis, biyo kulana cabbi maayo; waayo, waxaa laygu yidhi ereyga Rabbiga, Halkaas kibis ha ku cunin, biyo hana ku cabbin, oo ha ugu noqon jidkii aad ku timid. Markaasuu ku yidhi, Aniguna waxaan ahay nebi sidaada oo kale; malaa'igna wuxuu igula hadlay ereyga Rabbiga, isagoo leh, Dib ugu soo celi gurigaaga, si uu kibis u cuno oo biyo u cabbo. Laakiinse been buu u sheegay. Sidaas daraaddeed dib buu ula noqday, oo gurigiisii ayuu kibis ku cunay, biyo na wuu ku cabbay. 1 Boqorradii 13:11–19.

Nabigii caasiga ahaa wuxuu la cunay oo la cabbay nebiga beenta ah ee Samaariya, taasoo ka dhigan inuu aqbalay farriinta nebi riddaysan, oo uu diiday farriintii Rabbiga. Farriintii isla maalintaas uu si daacadnimo leh u gaadhsiiyey. Wuxuu si buuxda u ogaa inaanu dib u noqonayn, hase yeeshee sidaas buu yeelay. Walaashii White waxay inoo sheegaysaa in haddii “wiilka

khiyaanada iyo maragga beenta ah ay soo dhoweyso kaniisad heshay iftiin weyn, caddayn weyn, kaniisaddaasna way tuuri doontaa farriinta uu Rabbigu soo diray.” Taariikhda Millerite-ka, malaa’igtii kowaad waxay dhulka ku iftiimisay ammaanteeda. Sannadkii 1840, farriintii malaa’igta kowaad waxaa la gaadhsiiyey xarun kasta oo adeegga wacdinta ah oo dunida ku taallay.

“Warkii ku saabsan imaatinka dhow ee Rabbiga oo leh xoog iyo ammaanta weyn ee uu ku iman doono dunideenna waa run, oo sannadkii 1840 codad badan ayaa loo qaaday ku dhawaaqiddeeda.” Manuscript Releases, volume 9, 134.

Wax yar ka dib, Adventism-kii Millerite wuxuu ku noqday “beenta” hab-raaceedkii Protestantism-ka riddaysan, wuxuuna iska tuuray “farriintii Rabbiga” ee Ilaah ku soo diray William Miller. Waxay iska tuureen farriintii Muuse sida uu Eliiyaah u soo bandhigay, waxaana “beentii” lagu aqbalay bilowgii taariikhda Millerite ay ka dhigan tahay “beenta” la rumaysto dhammaadka; “beenta” keenta marin-habaabinta xooggan ee ku soo degta Adventism-ka Laodicean.

Iyo isagoo wata khiyaano kasta oo xaqdarro ah oo ku jirta kuwa halligaya; maxaa yeelay ma ayan aqbalin jacaylka runta si ay u badbaadaan. Oo sababtan aawadeed Ilaah wuxuu u soo diri doonaa dhalanteed xoog leh, si ay been u rumaystaan; in dhammaantood la xukumo kuwii aan runta rumaysan, laakiinse ku farxay xaqdarrada. 2 Tesaloniika 2:10–12.

Waxaannu isku dayaynaa inaan muujinno doorka Eliiyaah sida astaan ahaan, iyadoo lala xiriirinayo taariikhaha isbarbar socda ee geeska Protestantism-ka iyo geeska Republicanism-ka inta lagu jiro xilliga ay boqortooyada lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ahi talinayso. Adkaanta ku jirta in arrimaha 1863 oo dhan si wax sii sheegid ahaan loo isu geeyo, ugu yaraan aniga ahaan, waa khadadka kala duwan ee isugu xiran ee ku dhow fikradda “caqli wareegsan”. Caqli toosan mar walba waa habka ugu wanaagsan, hase yeeshee aqoonsiga runnada rabbaaniga ah iyo xiriirrada ay runnaahaasi isu leeyihiin waa hawl adag, waayo waxaa Kitaabka Quduuska ah laga helaa “halkan wax yar iyo halkaas wax yar.”

Yuu buu aqoon bari doonaa? Oo yuu ka dhigi doonaa inuu waxbaridda garto? Kuwii caanaha laga gudhiyey, oo naasahana laga fogeeyey. Waayo, amar waa inuu amar dul saarnaadaa, amar amar dul saarnaadaa; sadar waa inuu sadar dul saarnaadaa, sadar sadar dul saarnaadaa; halkan in yar, oo halkaas in yar. Ishacyaah 28:9, 10.

Sidoo kale waa hawl adag marka dadka aad hadalka u jeedinaysaa ay ka kooban yihiin kuwo yaqaanna runnaha aasaasiga ah ee aad ka hadlayso, halka kuwo kalena ay waxaas oo dhami ku cusub yihiin. Ku dhowaad dhammaan runnaha aan damacsanahay inaan maqaalkaan guudmar ka bixiyo waxaa laga heli karaa Miisaskii Xabaquuq. Anigoo ka baqaya inaan u ekaado mid adeegsanaya “caqli wareegsan,” waxaan idiin sheegi doonaa meesha aynu u soconno ka hor intaanaynu dhab ahaan halkaas tegin.

Sanadkii 1863, Adventismkii Millerite ee La’odikeya wuxuu dhisay sanam masayr. Sanamka masayrku wuxuu matalaa jiilkii ugu horreeyey ee afarta jiil ee Adventismka La’odikeya.

Markaasuu wuxuu igu yidhi, Wiilka Aadanow, haddaba indhahaaga xagga woqooyi u taag. Sidaas daraaddeed ayaan indhahayga xagga woqooyi u taagay, oo bal eeg, xagga woqooyi ee iridda allabariga, meeshii laga soo galo, waxaa yiil sanamkan masayrka kiciya. Ezekiel 8:5.

Afarta jiil ee kaniisadda Seventh-day Adventist waxaa lagu metelay tuducyo kala duwan oo Qorniinka ka mid ah, hase yeeshee waxaan u adeegsadaa Yexesqeel siddeed sidii meesha ugu weyn ee tixraaca. Sababta arrintani waa in cutubka siddeedaad uu horseedo cutubka sagaalaad. Yexesqeel sagaal gudaheeda, shaabadaynta boqol iyo afartan iyo afar kun ayaa lagu sawiray, Testimonies, volume five gudaheedana, Sister White si cad ayay u aqoonsataa xaqiiqadan. Faallooyinka Sister White gudaheeda waxay si cad uga hadlaysaa laba dabaqadood oo caabudayaal ah oo Yeruusaalem ku sugan marka shaabadayntu dhacayso. Yexesqeelna isla sidaas oo kale ayuu sameeyaa, oo dabaqadda aan helin shaabadda waxaa lagu metelay cutubka siddeedaad.

“Kuwa aan ka murugoon dib-u-dhacooda ruuxiga ah, oo aan u ooyin dembiyada kuwa kale, waxaa looga tegi doonaa iyagoo aan lahayn shaabadda Ilaah. Rabbigu wuxuu amraa rasuulladiisa, nimanka gacmahooda ku sita hubka wax lagu laayo: ‘Dabadiisa magaalada kaga daba taga, oo wax dila; ishiinnu yaanay u tudhin, hana u naxariisanina: odayaasha iyo dhalinyarada, hablahaba, iyo carruurta yaryar, iyo dumarkaba dhammaantood wada laaya; laakiinse ha u dhowaanina nin kasta oo summaddu ku taal; oo ka billaaba meesheyda quduuska ah. Markaasay ka bilaabeen odayaashii guriga hortiisa joogay.’”

“Halkan waxaynu ku aragnaa in kaniisadda—meesha quduuska ah ee Rabbiga—ay ahayd tii ugu horraysay ee dareenta dharbaaxada cadhada Ilaah. Odayaashii, kuwii Ilaah siiyey iftiin weyn oo u taagnaa sida ilaaliyeyaasha danaha ruuxiga ah ee dadka, waxay khiyaaneeyeen aaminaaddii lagu qabay. Waxay qaateen mowqifka ah inaan loo baahnayn in la sugo mucjisooyin iyo muujinta muuqata ee xoogga Ilaah sida maalmihii hore. Wakhtiyadu way is beddeleen. Erayadanu waxay xoojiyaan rumaysadla’aantooda, oo waxay yidhaahdaan: Rabbigu wanaag ma samayn doono, xumaanna ma samayn doono. Isagu waa ka naxariis badan yahay inuu dadkiisa ku soo booqdo xukun. Sidaas daraaddeed ‘Nabad iyo ammaan’ waa qaylada rag aan mar dambe codkooda u qaadi doonin sida buun si ay dadka Ilaah ugu muujiyaan xadgudubyadooda iyo reer Yacquub dembiyadooda. Eeyadan carrabka la’ ee aan ciyi lahayn waa kuwa dareemaya aargudashada xaqa ah ee Ilaah cadhaysan. Rag, gabdho, iyo carruur yaryarba dhammaantood way wada halligmaan.” Testimonies, volume 5, 211.

Cutubka siddeedaad wuxuu ka hadlayaa kuwa Yeruusaalem jooga—“kaniisadda” ku jirta jiilka afraad ee afarta jiil—kuwaas oo lagu matalay iyagoo u sujuudaya qorraxda.

Oo haddana wuxuu i geeyey barxadda gudaha ee guriga Rabbiga, oo bal eeg, iridda macbudka Rabbiga, oo u dhaxaysa balbalada iyo meesha allabariga, waxaa joogay qiyaastii shan iyo labaatan nin, iyagoo dhabarkooda u jeediyeey macbudka Rabbiga, wejiyadooduna u jeedaan xagga bari; oo waxay qorraxda u sujuudeen xagga bari. Markaasuu igu yidhi, Ma aragtay tan, wiilka Aadanow? Ma wax fudud baa reer Yahuudah inay halkan ku sameeyaan karaahiyada ay sameeyaan? waayo, dalka waxay ka buuxiyeen dulmi, oo haddana way soo noqdeen si ay ii cadhaysiiyaan; oo bal eeg, laanta waxay sankaa saaraan. Sidaas daraaddeed aniguna xanaaq baan kula macaamili doonaa; ishaydu ma tudhi doonto, mana aan naxariisan doono; oo in

kastoo ay dhegahayga ugu qayliyaan cod weyn, weliba anigu ma maqli doono. Yexesqeel 8:16–18.

Sida warbixintii sharka ahayd ee tobankii basaasiin, shan iyo labaatanka hoggaamiye ee fallaagada oo qorraxda caabudaya ayaa Rabbiga “ka cadhaysiiyey.” Sharciga Axadda waa “maalinta ka cadhaysiinta” ee nebiyadu ay hore u tilmaamayaan. Cutubka sagaalaadna wuxuu sharxayaa kuwa hela shaabadda Ilaah isla xilligaas, waayo wuxuu si fudud u soo celinayaa oo u sii ballaadhinayaa cutubka siddeedaad.

“Calaamadintan addoommada Ilaah [Muujintii toddobaad] waa tii isla tan lagu tusay Yexesqeel ee aragga ku jirtay.” Testimonies to Ministers, 445.

Sannadkii 1863, jilalkii ugu horreeyey ee Adventisamka La’odikiya wuxuu bilaabay warwareeggiisii cidlada dhexdeeda. Taariikhda nebinnimada ee aqoonsata sanadka 1863 inuu yahay sawirka masayrka, waxay ahayd dibigii dahabka ahaa ee Haaruun. Sifooyinka nebinnimada ee dibiga dahabka ahi waa in uu ahaa sawir bahal ah, isla markaana uu ahaa dahab. Dahabku waa astaanta Baabuloon, sidaas darteed dibigii dahabka ahaa ee Haaruun wuxuu ahaa sawirka bahalka Baabuloon. Sawirka bahalka waxaa lagu qeexaa oo keliya inuu yahay isu-imaatinka kaniisadda iyo dawladda, iyadoo kaniisaddu gacanta ku hayso xiriirkaas.

“Laakiin waa maxay ‘sanamka bahalka’? sideese loo samaynayaa? Sanamka waxaa sameeya bahalka laba-geesoodka ah, waana sanam bahalka u eg. Waxa kale oo loogu yeedhaa sanamka bahalka. Haddaba si aan u ogaanno sanamku siduu yahay iyo sida loo samaynayo, waa inaynu daraasaynaa astaamaha bahalka laftiisa—baabanimada.

“Markii kaniisaddii hore ay kharribantay iyada oo ka leexatay fudaydkii injiilka oo aqbashay cibaadooyin iyo caadooyin jaahilnimo ah, waxay lumisay Ruuxa iyo xoogga Ilaah; si ay u maamusho damiirrada dadka, waxayna doondoontay taageerada awoodda madaniga ah. Natiijadii waxay noqotay baabanimada, kaniisad xukuntay awoodda dawladda oo u adeegsatay si ay u gaadho ujeedooyinkeeda gaarka ah, gaar ahaan ciqaabidda “faasiqnimo.” Si Maraykanku u sameeyo ekaanta bahalka, waa in awoodda diineed ay si sidaas ah u xukuntaa xukuumadda madaniga ah in awoodda dawladdana ay kaniisaddu u adeegsato fulinta ujeedooyinkeeda gaarka ah.” The Great Controversy, 443.

Dibigii uu Haaruun sameeyey waxa la sameeyey intii Muuse helayey Tobanka Amar. Amarka labaad wuxuu mamnuucayaa caabudidada sanamyada, wuxuuna ku jiraa sharaxaad qayb ahaan ka bixinaysa dabecadda Ilaah, markuu Ilaah ku tilmaamayo Ilaah masayr badan.

Ha samaysan wax sanam xardhan ah, ama ekaan wax kasta oo samada sare ku jira, ama dhulka hoose ku yaal, ama biyaha dhulka ka hooseeya ku jira. Ha u sujuudin iyaga, hana u adeegin; waayo aniga Rabbiga Ilaahaaga ahu waxaan ahay Ilaah masayr badan, oo xumaanta awowayaasha ku booqda carruurta ilaa tan iyo tan afraad ee kuwa i neceb; oo naxariis u muujiya kumanyaalka kuwa i jecel oo amarradayda xajiya. Baxniintii 20:4–6.

Sanamka dibiga dahabka ah ee Haaruun, isagoo sanam ah, wuxuu u taagan yahay ekaan hinaase, waayo wuxuu kiciyey cadhadii xaqa ahayd ee ku khasabtay Muuse inuu tuuro oo jebiyo labadii

loox ee ugu horreeyey ee Tobanka Amar. Waxaannu doonaynaa inaan muujinno in jaantuskii been-abuurka ahaa ee 1863 uu u taagnaa dibigii dahabka ahaa ee Haaruun. Hinaasaha Ilaah waxaa lagu muujiyey dibigii dahabka ahaa ee Haaruun, waayo dibiga dahabka ahi wuxuu matalayay ilaah been ah. Dibigu wuxuu ahaa matalaaddii been-abuurka ahayd ee Ilaah. Haaruun wuxuu ku dhawaaqay inuu matalayo ilaahyadii ka samatabbixiyey addoonsigii Masar. Labadii loox ee Muuse ku jebiyey isla taariikhdaas, waxay ahaayeen “nuqul” ka mid ah dabeecadda Ilaaha runta ah, Ilaahii dhab ahaan iyaga uga soo bixiyey Masar. Jaantuskii been-abuurka ahaa ee la sameeyey 1863 waa ekaan hinaase, waayo wuxuu jebiyey labada loox ee Xabaquuq cutubka labaad isagoo ka saaray toddobadii goor ee dhaartii Muuse.

“Waxaan arkay in jaantuskii 1843 lagu hagay gacanta Rabbiga, iyo inaan la beddelin; in tirooyinku ahaayeen sida uu isagu doonayay; in gacantiisu dul saarnayd oo ay qarisay qalad ku jiray qaar ka mid ah tirooyinka, si aan ninna u arki karin, ilaa gacantiisa laga qaaday.” Early Writings, 74, 75.

Intaa waxaa dheer, Ellen White waxay ku dartay amarka ah inaan waxba ka beddelin shaxdii 1843, iyadoo raacinaysa qodobka ah “marka laga reebo waxyi.”

“Waxaan arkay in jaantuskii hore uu Rabbi hagayay, iyo in aan hal summad oo ku taal aan la beddelin, haddii aan waxyi lagu beddelin mooyaane. Waxaan arkay in summadaha jaantusku ahaayeen sida Ilaah doonayo inay ahaadaan, iyo in gacantiisu ay dul saarnayd oo ay qarisay qalad ku jiray qaar ka mid ah summadaha, si aan ninna u arkin ilaa gacantiisa laga qaado.” Spalding and Magan, 2.

Yacquub iyo Ellen White waxay la degganaayeen qoyska Otis Nichol, markii Nichol’s ay diyaariyeen oo soo saareen jaantuskii 1850. Waxa keliya ee “la beddelay” ee ku saabsanaa jaantuskii 1850 waxay ahayd in sannadka ‘1844’ loo adeegsaday inuu beddelo sannadka ‘1843,’ kaas oo lagu muujiyey jaantuskii 1843. Waxa keliya ee “la beddelay” waxay ahayd sixidii “qaladka” uu Ilaah gacantiisa dusha ka hayey. Waxyiga nebiyaddu wuxuu joogay isla gurigii jaantuskii 1843 “looga beddelay” jaantuskii 1850, toddobada wakhtina ee Laawiyiintii labaan iyo lixna waxay ku sii xardhnaayeen jaantuskaas, sidii ay ugu yaalleen jaantuskii 1843.

Amarka labaad waxa ku jira qayb kale oo ka mid ah halxiraalahan nebiyadeed, waayo waxa uu caddeynayaa in Ilaah tiriyo facyada ilaa uu booqdo xumaanta dhacda. 1863 waxay billowday facii koowaad ee afarta fac ee kaniisadda Seventh-day Adventist, waayo dhaqdhaqaaqii Millerite halkaas ayuu ku dhammaaday.

Labada loox ee Tobanka Amar waxay tusaale u yihiin labada loox ee Xabaquuq, hase yeeshee sidoo kale waxay tusaale u yihiin labada kibis ee la ruxo ee Bentakostiga, kuwaas oo ahaa qurbaanka keliya ee adeegga meesha quduuska ah ee dembi ku jiray. Muujinta xoogga Ilaah ee bixinta Tobanka Amar, muujinta xoogga Ilaah ee daadinta Bentakostiga, iyo muujinta xoogga Ilaah ee taariikhda labada shax ee Milleriyiinta, dhammaantood waxay tusaale u yihiin muujinta ugu dambaysa ee daadinta Ruuxa Quduuska ah ee roobka dambe. Labada kibis ee la ruxo ee Bentakostiga waxay matalaan boqol iyo afar iyo afartan kun oo kor loo qaado calan ahaan inta lagu jiro roobka dambe.

Kibistii ruxruxidda Bentekoste waxaa lagu diyaarin lahaa “khamiir”, kaas oo dembi u taagan, laakiin khamiirkii waxaa baabbi’iyey habka dubista.

Dhanka kale, markii ay isu soo urureen dad aad u tiro badan oo aan la tirin karin, ilaa ay is dul joogsadeen, ayuu marka hore xertiisii ku bilaabay inuu ku yidhaahdo, Iska jira khamiirka Farrisiinta oo ah munaafaqnimo. Luukos 12:1.

Kibistii hirarka ahaa waxay ahaayeen qurbaan midhaha ugu horreeya ah.

Hoyinkiinna waxaad ka soo bixin doontaan laba kibsood oo la ruxruxo, oo laga sameeyey laba meelood oo tobnaad; waa inay ahaadaan bur wanaagsan; waa in khamiir lagu dubaa; iyagu waa midhaha ugu horreeya oo Rabbiga loo bixiyo. Laawiyiintii 23:17.

Boqol iyo afartan iyo afarta kun waa qurbaanka midhaha ugu horreeya ee maalmaha ugu dambeeya.

Oo anna waan eegay, oo bal eeg, Wankii wuxuu dul taagnaa Buur Siyoon, waxaana la joogay boqol iyo afar iyo afartan kun, iyagoo wejiyadooda ku qoran magaca Aabbihiis. Oo waxaan samada ka maqlay cod u eg codka biyo badan iyo cod u eg onkod weyn; oo codkii aan maqlayna wuxuu la mid ahaa kuwa kataaradahooda ku garaacaya. Oo waxay carshiga hortiisa, iyo afarta xayawaan hortooda, iyo waayeellada hortooda kaga heesayeen sidii gabay cusub; ninna ma baran karin gabaygaas kuwa boqol iyo afar iyo afartan kun mooyaane, kuwaas oo laga soo furtay dhulka. Kuwanu waa kuwii aan dumar ku nijaasobin, waayo, waa bikrado. Kuwanu waa kuwa Wanka raaca meel kastoo uu tago. Kuwanu waa kuwii dadka laga soo furtay, iyagoo ah midhaha ugu horreeya oo Ilaah iyo Wanka loo bixiyey. Oo afkooda khiyaano lagama helin, waayo, carshiga Ilaah hortiisa eedlaawe bay ku yihiin. Muujintii 14:1–5.

Kooxda caabudayaasha ee maalmaha ugu dambeeya oo aan weligood dhimanayn, kuwaas oo Eliiyaah metelo, waxay si buuxda uga adkaan doonaan dembiga; waayo, dabka daahirinta ee lagu soo dejiyo iyaga oo uu keeno Rasuulka Axdiga ayaa si dhammaystiran uga gubi oo uga saari doona khamiirka wiilasha Laawi.

Bal eega, waxaan soo dirayaa rasuulkayga, oo isagu jidka ayuu hortayda ku diyaarin doonaa; oo Rabbiga aad doondoonaaysaan ayaa si kedis ah macbudkiisa ugu iman doona, kaasoo ah rasuulka axdiga oo aad ku faraxdaan; bal eega, isagu wuu iman doonaa, ayaa Rabbiga ciidammadu leeyahay. Laakiinse bal yaa adkaysan kara maalinta imaatinkiisa? Oo bal yaa istaagi kara markuu muuqdo? Waayo, isagu wuxuu la mid yahay dabka bir-sifeeyaha, oo kale saabuunta kuwa dharka caddeeya; oo isagu wuxuu u fadhiisan doonaa sida bir-sifeeye iyo nadiifiye lacagta; oo wuxuu daahirin doonaa wiilasha Laawi, oo wuxuu u safeeyn doonaa sida dahab iyo lacag, si ay Rabbiga ugu bixiyaan qurbaan xaqnimo ku jira. Markaasaa qurbaanka Yahuudah iyo Yerusaaalem Rabbiga u noqon doonaa mid laga helo raalli ahaansho, sidii waayihii hore, iyo sidii sannadihii hore. Malaakii 3:1–4.

Qurbaanada ah “sidii maalmihii hore” waa qurbaankii ruxidda ee Bentekoste, oo ah laba kibsood. Waxaa kor loo qaaday qurbaan ahaan, taasoo lagu aqoonsanayo labada nebi ee jidadka lagu laayay, dabadeedna samada loogu qaado sidii calan, bilowga qalalaasaha sharciga Axadda.

Markii Haaruun sameeyey dibigii dahabka ahaa, wuxuu ku dhawaaqay in dibigu ahaa ilaahyadii iyaga Masar ka soo bixiyey, dabadeedna wuxuu ku dhawaaqay iid Rabbiga loo sameeyo.

Oo isaguna wuxuu ka qaaday gacantooda, oo wuxuu ku sameeyey qalin xardhan dabadeed markii uu ka dhigay weyl la shubay; markaasay yidhaahdeen, Kuwanu waa ilaahyadiinnii, Israa'iilow, kuwii idinka soo bixiyey dalkii Masar. Oo markii Haaruun arkay taas, ayuu hortiisa ka dhisay meel allabari; Haaruunna wuxuu ku dhawaaqay oo yidhi, Berri waxaa jiri doona iid Rabbiga loo sameeyo. Baxniintii 32:4, 5.

Markii boqortooyadii woqooyi ee Israa'iil ay ka go'day boqortooyadii koonfureed ee Yahuudah, Yaaraabcaam, oo ahaa boqorkii ugu horreeyey ee Israa'iil, si ula kac ah ayuu laba magaalo kaga hirgeliyey nidaam cibaado oo been-abuur ah, wuxuuna ku dhawaaqay isla hadalkii Haaruun, isagoo ku andacoonaya in labadiisii weyllood ee dahabka ahaa ay ahaayeen ilaahyadii iyaga ka soo bixiyey Masar, wuxuuna amray iid been-abuur ah sidii Haaruun yeelay.

Yarobcaamna qalbigiisa ayuu ku yidhi, Hadda boqortooyadu waxay ku soo noqon doontaa reer Daa'uud; haddii dadkanu Yerusaaalem u tagaan inay allabari ku bixiyaan guriga Rabbiga, markaas qalbiga dadkanu wuxuu mar kale u jeesan doonaa sayidkoodii, xataa Rexabcaam oo ah boqorka dalka Yahuudah; oo way i dili doonaan, dabadeedna waxay ku noqon doonaan Rexabcaam oo ah boqorka dalka Yahuudah. Sidaas daraaddeed boqorkii talo ayuu qaatay, oo wuxuu sameeyey laba weyllood oo dahab ah, oo wuxuu ku yidhi, Aad bay idiinku badan tahay inaad Yerusaaalem u kacdaan; bal eega ilaahyadiinnii, reer binu Israa'iilow, kuwii idinka soo bixiyey dalkii Masar. Mid buu dhigay Beytel, kii kalena wuxuu geeyey Daan. Oo waxanu waxay noqotay dembi; waayo, dadkii waxay tageen inay ku caabudaan kii hore, xataa ilaa Daan. Oo wuxuu dhisay guri meelo sarsare ah, oo wadaaddana wuxuu ka dhigay dadka ugu hooseeya, kuwaas oo aan ka ahayn reer Laawi. Yarobcaamna wuxuu amray iid bisha siddeedaad, maalinta shan iyo tobnaad ee bisha, oo la mid ah iidda ka jirta Yahuudah, oo wuxuu allabari ku bixiyey meeshii allabariga. Sidaas ayuu ku sameeyey Beytel, isagoo allabari u bixinaya weylhii uu sameeyey; oo wuxuu Beytel dhigay wadaaddadii meelaha sarsare oo uu sameeyey. Sidaas daraaddeed meeshii allabariga oo uu Beytel ka sameeyey ayuu allabari ku bixiyey maalinta shan iyo tobnaad ee bisha siddeedaad, taas oo ah bishii uu qalbigiisa ka hindisay; oo wuxuu reer binu Israa'iil u dhigay iid; oo meeshii allabarigana ayuu allabari ku bixiyey, foonna wuu shiday. 1 Boqorradii 12:26–33.

Daan wuxuu ka dhigan yahay xukun, wuxuuna metelaa xaalad; Beytelna waxay ka dhigan tahay guriga Ilaah. Kacdoonkii Haaruun sida uu ahaa iyo kii boqor Yerobcaam, astaamuhu waxay tilmaamayaan isu-geynta kaniisadda iyo dawladda oo ugu dambayntii ka dhacda sharciga Axadda ee Maraykanka.

Sharciga Axadda wuxuu dhacayaa dhammaadka Adventism-ka, bilowgii Adventism-kana, dhaqdhaqaaqa, oo xagaagii 1844 lagu aqoonsaday geeska Protestanka, wuxuu si sharci ah ula midoobay geeska Jamhuuriga. Sidaas awgeed, kacdoonkii Haaruun iyo Yeroboocaam wuxuu matalaa labadaba 1863 iyo sharciga Axadda ee dhawaan imanaya.

Sababta rasuulka axdigu u daahirinayo “wiilashii Laawi,” ee aanu u daahirin qabiilooyinka kale midnaba, waa in markii fallaagadii dibi dahabiga ahaa ee Haaruun dhacday, ay reer Laawi la

safnaayeen Muuse. Daacadnimadoodii aawadeed, markaas waxaa laga dhigay qabiilkii matali lahaa wadaadnimada, sharaf markii hore loo qorsheeyey inay ka koobnaato curadyada qabiil kasta. Tani waa sababta Yeroboocaam u hubiyey in wadaadnimadiisii been-abuurka ahayd aanay ka iman wiilashii Laawi, balse uu wadaadnimadiisa ka dhigay “dadka kuwa ugu hooseeya, oo aan ka mid ahayn wiilashii Laawi.”

Wiilashii reer Laawi waa kuwa dab lagu daahirinayo sida calan, ama qurbaan ruxid ah inta lagu jiro qalalaasaha sharciga Axadda. Taariikhda qalalaasaha sharciga Axadda ee maalmaha ugu dambeeya waxa astaan ahaan loo sii muujiyey qalalaasihii 1863, markii geeskii Protestant-ka ee dhowaan la aqoonsaday si sharci ah loogu xidhay geeska Jamhuuriga. Waxa weli inoo hadhay hal xariiq oo taariikheed oo aan ka hadalno ka hor inta aynaan bilaabin inaan ka shaqayno tuducyadii aynu hadda tixraacnay.

Xariiqdaas waa sannadka 1856, arrintaasna waxaan kaga hadli doonnaa maqaalkeenna xiga.

“Imaatinka Masiixa oo ah wadaadkeenna sare ee uu ugu imanayo meesha ugu quduusan, si loo nadiifiyo meesha quduuska ah, sida lagu muujiyey Daanyeel 8:14; imaanshaha Wiilka Aadanaha ee xagga Kan Maalmuhu Horeeyeen, sida lagu soo bandhigay Daanyeel 7:13; iyo imaanshaha Rabbiga ee macbudkiisa, sida uu Malakii hore ugu sii sheegay, dhammaantood waa sifayno isla dhacdadaas ah; tanina sidoo kale waxaa lagu matalay imaanshaha arooska ee xagga arooska, sida Masiixu ugu tilmaamay masaalka tobanka bikradood ee Matayos 25.” *The Great Controversy*, 426.